

Це дозволить значно зменшити забруднення території ТГ, виробляти високоефективні органічні добрива та підвищити родючість ґрунтів.

Отримані добрива є придатними для ведення біологічного землеробства в умовах Західного Полісся України.

Список літератури

1. Клюй В.С. *Україна і світ: Інформаційний бюлетень*/ В.С. Клюй, Л.Х. Рибак, А.С. Клюй. К.: НАУ, 2008. 27с.
2. В Україні кількість ВРХ зменшилась на ...
URL: <https://agravery.com/.../killist-goliv-vrh-z-pocatku-roku-sko>.
3. Реформа децентралізації | Кабінет Міністрів України ... URL: www.kmi.gov.ua > reformi.
4. Біодобрива - основа підвищення кількості та якості сільськогосподарської продукції... URL: <http://zorg.ua/biogazovi-ustanovki/biodobriv-a-z-biogazovoi-ustanovki>
5. Шевчук М.Й. *Нові види добрив на основі місцевих сировинних ресурсів* / М.Й. Шевчук, В.А. Гаврилюк, І.М. Мерленко // Вісник Львівського ДАУ, серія «Агронія», 2007. №11. С.466-469.

Мовчан Т.В.

к.е.н., доцент

*Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса*

Бобкова З.Ф.

здобувач вищої освіти

*Одеський державний аграрний університет,
м. Одеса*

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Проведення земельної реформи в Україні, розпочатої у 1991 році, обумовило докорінний перерозподіл земельних ресурсів, у результаті чого виникло багато проблем щодо раціонального використання та охорони земель. На сьогодні залишається актуальним питання збалансованого використання земельних ресурсів з урахуванням еколого-економічних показників, оскільки значно погіршується їх якісний стан внаслідок вилучення земель сільськогосподарського призначення для потреб, не пов'язаних з веденням сільськогосподарського виробництва, використання земельних ресурсів без науково обґрунтованої системи правових,

організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель. Тому особливої актуальності набуває питання використання земельно-ресурсного потенціалу, яке зможе забезпечити гармонійну рівновагу екологічного, економічного та соціального компоненту у суспільному виробництві.

Аналіз аспектів раціонального використання земельних ресурсів та охорони земель сільськогосподарського призначення адміністративно-територіальних одиниць з урахуванням вимог природних законів, зональних особливостей, типологічних й індивідуальних властивостей ландшафтів, стійкості сільськогосподарського виробництва при виборі агротехнічних прийомів, необхідності створення комплексної системи охорони земель.

Дослідження щодо раціонального використання та охорони земель, а також прогнозування та управління земельними ресурсами висвітлені у працях українських та зарубіжних науковців Л. Я. Новаковського, Д. С. Добряка, О. П. Канаша, Д. І. Бабміндри, І. А. Розумного, А. М. Третяка, М. А. Хвесика, П. Г. Казьміра, Й. М. Дороша, В. І. Семчика, В. М. Кривога, В. І. Нудельмана, І. К. Бистрякова, С. М. Волкова. Але належної оцінки Схем землеустрою і техніко-економічного обґрунтування використання та охорони земель як базового документа в системі охорони земельних ресурсів адміністративно-територіальних одиниць не розкрито.

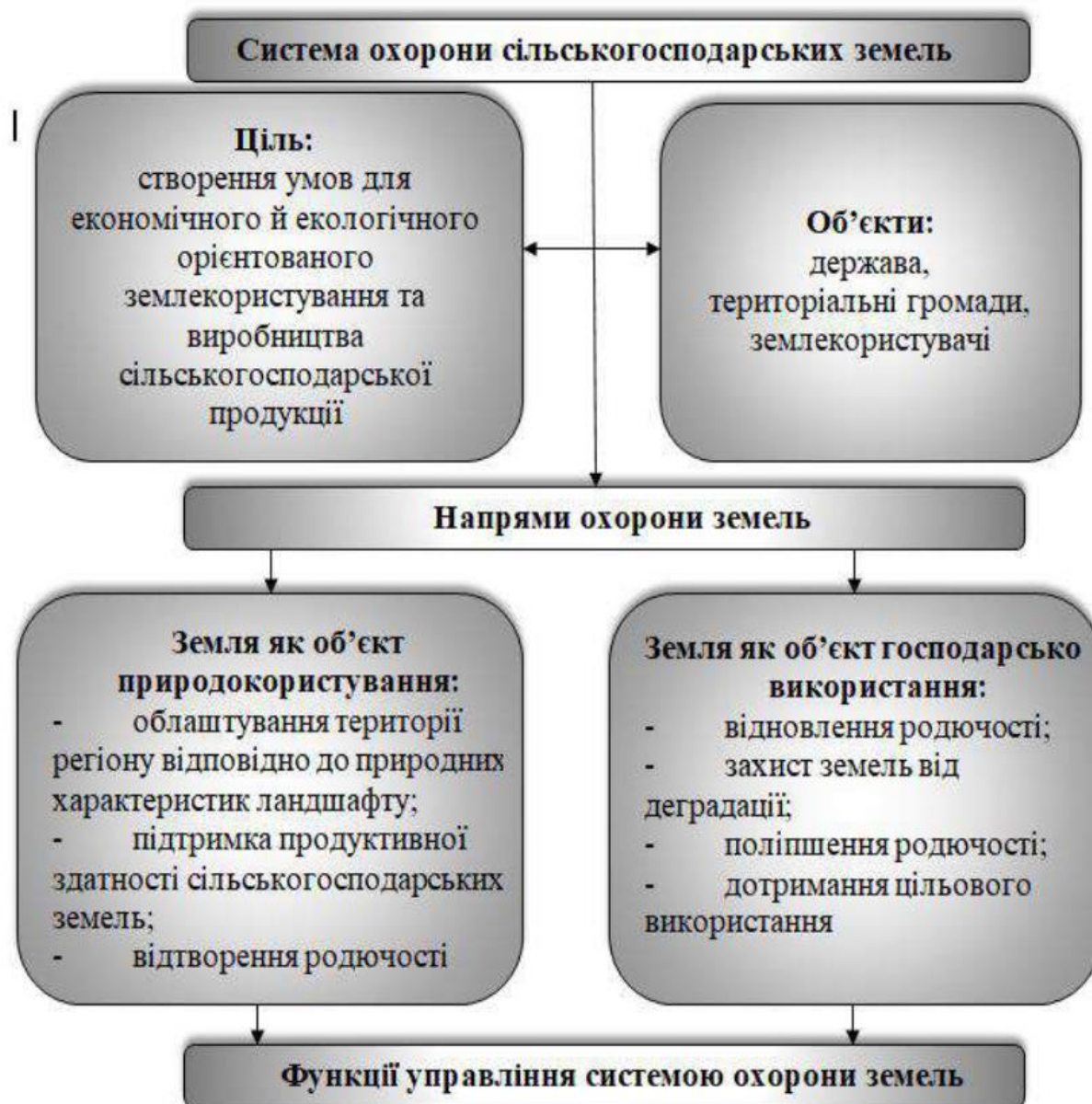
Сутність охорони земель, що використовуються в аграрному виробництві, полягає в гарантуванні умов для збереження продуктивних угідь як необхідної основи сталого розвитку сільськогосподарського виробництва та задоволення продовольчої безпеки країни. Чим якісніші земельні ресурси і чим краще вони використовуються, тим більші обсяги сільськогосподарської продукції можна отримати з одиниці земельної площі [4, с. 18].

Зміст охорони земель має включати заходи щодо забезпечення збереження ґрунтової родючості (попередження деградації, опустелювання) та поліпшення її якісних характеристик. Сюди можуть входити оптимізовані для умов виробництва агротехнічні заходи, що дозволяють поліпшувати ґрунтову родючість у процесі використання земель. При виборі агротехнічних прийомів повинні враховуватися вимоги природних законів, зональні особливості, типологічні й індивідуальні властивості ландшафтів, стійкість сільськогосподарського виробництва (агроекосистеми) (рис. 1).

Зміст системи охорони земель сільськогосподарського призначення має включати функції раціонального розподілу і ефективного використання землі як невід'ємної частини агроекологічної системи, забезпечення збереження (попередження деградації) та поліпшення вихідних якісних характеристик сільськогосподарських угідь (підвищення родючості). При

необхідності система охорони земель повинна включати перерозподіл земель, що сприяє підвищенню стійкості сільськогосподарського землекористування і не завдає шкоди довкіллю.

Це свідчить про необхідність у сучасних умовах системного підходу до організації використання й охорони земельних ресурсів сільського господарства, який передбачає врахування сукупності всіх взаємопов'язаних між собою та із зовнішнім середовищем елементів, що утворюють певну єдність, спрямовану на досягнення функцій системи охорони земель: збереження родючих земель, виключення з інтенсивної господарської діяльності масивів зі порушеним ґрунтовим шаром, попередження розвитку негативних процесів, пов'язаних з деградацією і забрудненням земель.

Рис. 1. Схема дії системи охорони земель сільськогосподарського призначення

Разом з цим система охорони земель сільськогосподарського призначення являє собою сукупність елементів, які забезпечують узгодження природно-кліматичних, екологічних, соціально-економічних і організаційно-правових умов ведення сільськогосподарського виробництва з метою забезпечення ефективного розвитку сільського господарства та збереження земель для майбутніх поколінь.

З економічної точки зору виконання заходів з охорони земель є більш ефективним, ніж усунення негативних наслідків їхньої деградації або повної втрати для сільського господарства родючих земель. Своєчасне проведення природоохоронних заходів дозволяє не тільки пом'якшити вплив негативних процесів на стан навколишнього природного середовища, а й сприяє збереженню земель для сільськогосподарського використання нинішнім і майбутнім поколіннями, підвищенню їхнього виробничого потенціалу.

Згідно Закону України «Про охорону земель» [3] система заходів у галузі охорони земель включає: державну комплексну систему спостережень; розробку загальнодержавних і регіональних програм використання та охорони земель, документації із землеустрою в галузі охорони земель; створення екологічної мережі; здійснення природно-сільськогосподарського, еколого-економічного, протиерозійного та інших видів районування (зонування) земель; економічне стимулювання впровадження заходів щодо охорони та використання земель і підвищення родючості ґрунтів; стандартизацію і нормування.

Землеустрій є одним із головних важелів управління земельними ресурсами конкретної території, а також елементом охорони земель сільськогосподарського призначення. У сфері землеустрою одним із передпроектних документів з реалізації державної політики щодо використання та охорони земель, вдосконалення земельних відносин, наукового обґрунтування розподілу земель за цільовим призначенням з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів, формування раціональної системи землеволодіння і землекористування, створення екологічно сталих агроландшафтів є Схеми землеустрою адміністративно-територіальних одиниць, які розробляються з метою визначення перспектив щодо використання та охорони земель, для підготовки обґрунтованих пропозицій у галузі земельних відносин, організацій раціонального використання та охорони земель, перерозподілу земель з урахуванням потреби сільського, лісового та водного господарств, розвитку сіл, селищ, міст, територій оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення, природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення тощо [1].

Наказом Держземагентства України [2] затверджено Методичні рекомендації щодо розроблення Схем землеустрою і техніко-економічних

обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць, які носять рекомендаційний характер стосовно складу, змісту та порядку розроблення Схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання й охорони земель адміністративно-територіальних одиниць.

Схеми землеустрою є передпроектним документом, в якому, на основі врахування природних економічних та соціальних умов, розробляється комплекс взаємопов'язаних заходів щодо раціонального використання земельних ресурсів, їх розвитку і організації, встановлення інфраструктури, яка відповідає потребам адміністративно-територіальної одиниці.

Схеми землеустрою мають рекомендаційний характер і містять питання щодо вирішення:

а) удосконалення розподілу земель між категоріями відповідно до перспектив розвитку, для цього рекомендується: установити відповідність фактичного використання земель їх цільовому призначенню з урахуванням їх об'єктивної придатності; виявити резерви земель, придатних до використання в сільському господарстві і для інших цілей; визначити й обґрунтувати потреби земель для несільськогосподарського призначення; скласти баланс розподілу земель по категоріях на кожен розрахунковий період;

б) розробки пропозицій щодо ефективнішого використання сільськогосподарських угідь шляхом: освоєння нових земель, трансформації сільськогосподарських угідь, поліпшення меліоративного стану земель, удосконалення структури посівних площ і впровадження прогресивної системи землеробства;

в) удосконалення організації території, для цього рекомендується: розробити пропозиції стосовно формування нових і усунення недоліків існуючих землекористувань, розміщення центральних садіб сільськогосподарських підприємств, їхніх виробничих підрозділів, господарських центрів і тваринницьких комплексів, їхньої організації території агропромислових і інших виробничих об'єднань; визначити потреби земель для внутрішньогосподарських нестатків (господарські центри і тваринницькі комплекси за межами населених пунктів, захисні насадження, гідромеліоративна мережа, дороги, скотопрогони тощо);

г) розробки заходів щодо охорони земель - рекомендується визначити обсяги робіт із захисту ґрунтів від вітрової і водної ерозії та рекультивації порушених земель; виявити джерела забруднення земель промисловими відходами й розробити заходи щодо запобігання негативних наслідків цього забруднення; дати пропозиції з поліпшення ландшафту;

д) визначення економічної ефективності і черговості здійснення намічених заходів [2].

Схеми землеустрою реалізуються поетапно через складання проектів організації території окремих землеволодінь і землекористувань, а також через робочі проекти створення захисних лісонасаджень, рекультивації порушених земель, будівництву протиерозійних гідротехнічних споруд, проекти землеустрою щодо консервації малопродуктивних та деградованих земель та іншу земельпорядну документацію. Отже, основне завдання схем землеустрою - виявлення найбільш ефективного напрямку використання й охорони земельних ресурсів для забезпечення подальшого ефективного розвитку адміністративно-територіальних утворень.

Нами обґрунтовано, що система еколого-економічного використання земель повинна мати природоохоронний, ресурсозберігаючий характер і передбачати збереження ґрунтів. Охорона земель та їх раціональне еколого-економічне використання повинно здійснюватися на основі комплексного підходу до використання угідь як до складних природних утворень (екосистем) з урахуванням їх зональних та регіональних особливостей. У зв'язку з цим необхідне створення комплексної системи охорони земель сільськогосподарського призначення. Загалом, схеми землеустрою є основним планувальним і передпроектним документом для регулювання земельних відносин органами державної влади та місцевого самоврядування. Тому для уникнення чи зменшення ризиків безсистемного використання земельних ресурсів, що призводить до зменшення площ земель сільськогосподарського призначення, необхідна наявність розроблених на всій території Схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць.

Список літератури

1. Дорош Й. М., Стецюк М. П. Місце і роль схем землеустрою в системі прогнозування та планування використання і охорони земель. *Землевпорядний вісник*. 2014. № 5. С. 30–34.
2. Наказ Держземагентства України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення схем землеустрою і техніко-економічних обґрунтувань використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць» від 02 жовтня 2013 року № 395. *Землевпорядний вісник*. 2013. № 10. С. 46–52.
3. Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 р. № 962-IV: станом на 16 жовт. 2020р. URL: <http://www.zakon1.rada.gov.ua/> (дата звернення 27.02.2021)